

Ja en nee na negatief polaire vragen

Een analyse van de Nederlandse responsiepartikels
ja en *nee* na negatief polaire vraagzinnen

Bachelorscriptie, definitieve versie

Iméne Walles 3990338

Taalwetenschap

30-1-2015

Universiteit Utrecht

Scriptiebegeleider: Rick Nouwen

Inhoudsopgave

Abstract	3
Inleiding	4
1. Introductie	6
1.1 Responsiepartikels	6
1.2 Polaire vraagzinnen	7
1.2.1 Negative neutralisation	7
1.3 Negative neutralisation in andere situaties	8
1.3.1 Negatieve bewerende zinnen	8
1.3.2 Engels	9
2. Responsiepartikels	10
2.1 Responsiepartikels als anafoor	10
2.1.1 Krifka's theorie in het Nederlands	10
2.2 Alleenstaande responsiepartikels	11
2.3 De features van responsiepartikels	12
2.3.1 Farkas en Roelofsens theorie in het Nederlands	14
3. Negatief polaire vragen	16
3.1 Soorten negatieve vragen	16
3.1.1 HNPQ, ONPQ, INPQ in het Nederlands	19
3.2 Bias	21
3.2.1 Weak presupposition	22
3.2.2 Verum	23
4. De analyse	25
4.1 ONPQ zijn geen negatieve vragen	25
4.2 Antecedentselectie als verklaring voor negative neutralisation	26
4.3 Gemarkeerdheid	28
4.3.1 De antwoordmogelijkheden	28
4.3.2 De gemarkeerdheid van de responsiepartikels	29
Conclusie	34
Discussie	35
Bibliografie	37

Abstract

In deze scriptie wordt gekeken naar de Nederlandse responsiepartikels *ja* en *nee*. Wanneer een alleenstaand *ja* of *nee* volgt op een negatief polaire vraag is in beide gevallen de betekenis gelijk aan de bewering gesteld in de vraag. Dit fenomeen wordt negative neutralisation genoemd. Wanneer het tegenovergestelde beweerd moet worden van de bewering gesteld in de vraag kan dat alleen door *nee* met een begeleidende zin. Er wordt daarom gekeken naar theorieën over responsiepartikels en negatief polaire zinnen, want beide factoren zijn van invloed op negative neutralisation. Alleen bij een inner reading van de negatie ontstaat negative neutralisation. De verklaring voor negative neutralisation wordt gezocht in de theorie dat responsiepartikels anaforen zijn en dat ze twee features hebben ([same/reverse] en [+/-]). Alleen de tweede theorie kan een consistente verklaring geven voor negative neutralisation wanneer aangenomen wordt dat [reverse] meer gemarkeerd is dan [same].

In this thesis Dutch response particles *ja* and *nee* are discussed. When an isolated *ja* or *nee* follows a negative polair question both mean the same as the assertion posed in the question. This phenomenon is called negative neutralization. When the opposite of the assertion posed in the question is to be expressed this is only possible with *nee* with a accompanying sentence. This is why theories about response particles and negative polair questions are discussed, because both influence negative neutralization. Only in case of an inner reading negative neutralization will occur. The explanation for negative neutralization is looked for in the theory saying response particles are anaphors and in the theory that response particle have two features ([same/reverse] and [+/-]). Only the second theory can give a consistent explanation for negative neutralization if it is assumed that [reverse] is more marked than [same].

Inleiding

Ja en *nee* lijken simpelweg elkaar tegenovergestelde te zijn. Met *ja* wordt bedoeld dat iets wel zo is, met *nee* dat iets niet zo is.

(1) Heeft Piet het bord gezien?

(1)a Ja (= Piet heeft het bord gezien.)

(1)b Nee (= Piet heeft het bord niet gezien.)

Maar dat het niet zo simpel is blijkt uit voorbeeld 2.

(2) Heeft Piet het bord niet gezien?

(2)a Ja (= Piet heeft het bord niet gezien.)

(2)b Nee (= Piet heeft het bord niet gezien.)

Na zin 2 zijn de betekenissen van *ja* en *nee* namelijk gelijk. Het enige punt waarop de vraag in voorbeeld 1 verschilt van 2 is het woordje *niet*. Een negatie in de vraag zorgt er dus voor dat *ja* en *nee* hetzelfde betekenen. Zowel *ja* als *nee* is een bevestiging van de vraag. De betekenis van het antwoord is gelijk aan de bewering gesteld in de vraag (Piet heeft het bord niet gezien). Wanneer een vraag met een negatie erin ontkend moet worden (het tegenovergestelde van de bewering gesteld in de vraag) kan dat alleen met *nee* als daar een zin achter staat.

(2)c Nee, Piet heeft het bord (wel) gezien.

Met *ja* kan een vraag met een negatie nooit ontkend worden.

(2)d #Ja, Piet heeft het bord gezien.

Deze scriptie zal toewerken naar het antwoord op de vraag: Hoe is het mogelijk dat op een vraag met een negatie zowel *ja* als *nee* een bevestigend antwoord geeft en de vraag niet met een alleenstaand *ja* of *nee* ontkend kan worden?

In deze scriptie zal in eerste instantie een introductie gegeven worden op woorden zoals *ja* en *nee* (responsiepartikels) en vragen met een negatie (negatief polaire vragen).

Daarna zal een theoretisch kader geschetst worden over responsiepartikels en deze theorieën zullen worden toegepast op het Nederlands. Vervolgens worden de negatief polaire vraagzinnen nader bekeken en ook daar zullen parallellen getrokken worden naar het Nederlands. En daarna zal er een analyse uitgevoerd worden van het Nederlands aan de hand van de theorieën over responsiepartikels en negatief polaire vraagzinnen. Tot slot zal in de conclusie antwoord gegeven worden op de hoofdvraag.

Voor zover bekend is er nog niet eerder gekeken naar de vraag waarom *ja* en *nee* na negatief polaire vragen allebei bevestigend zijn. En ook over de Nederlandse responsiepartikels is nog niet eerder geschreven.

1. Introductie

Voordat antwoord gegeven kan worden op de vraag ‘Hoe is het mogelijk dat op een vraag met een negatie zowel *ja* als *nee* een bevestigend antwoord geeft en de vraag niet met een alleenstaand *ja* of *nee* ontkend kan worden?’ moet vastgesteld worden wat voor type woord *ja* en *nee* zijn, wanneer *ja* en *nee* als antwoord kunnen dienen op een vraag en wat vragen met een negatie bijzonder maakt. Over *ja* en *nee* in het Nederlands is nog niet eerder geschreven. Daarom moet gekeken worden of er na andere zinnen en in andere talen hetzelfde effect optreedt. Dat zou dan als ondersteuning kunnen dienen voor de beantwoording van de hoofdvraag.

1.1 Responsiepartikels

Ja en *nee* zijn responsiepartikels (ook wel polarity particles genoemd). Responsiepartikels zijn woorden die gebruikt worden om antwoord te geven op vragen en responsen op beweringen. Naast *ja* en *nee* zijn er nog meer responsiepartikels, enkele voorbeelden zijn *oke*, *klopt*, *uh-huh* en *uh-uh*. *Ja* en *nee* zijn de meest bestudeerde responsiepartikels, en in het bijzonder de Engelse equivalent *yes* en *no*.

Responsiepartikels hebben een polariteit. Dat betekent dat responsiepartikels negatief of positief zijn. Van de boven genoemde voorbeelden zijn *ja*, *oke*, *klopt* en *uh-huh* positief en *nee* en *uh-uh* negatief. Wanneer de polariteit positief is is het responsiepartikel na een gewone (niet negatieve) vraag een bevestiging, bij een negatieve polariteit is het een ontkenning.

(3) Is Piet jarig?

(3)a Ja (=Piet is jarig.)

(3)b Nee (= Piet is niet jarig.)

Ja is het positieve responsiepartikel, *nee* het negatieve. In voorbeeld 3 betekent *ja* hetzelfde als de bewering gesteld in 3 en *nee* het tegenovergestelde.

1.2 Polaire vraagzinnen

Niet na alle vragen kan met *ja* en *nee* geantwoord worden.

(4) Is Piet thuis?

(4)a Ja./Nee.

(5) Waar is Piet?

(5)a #Ja./#Nee.

Zin 4 wordt een gesloten vraag of ja/nee-vraag genoemd. Zin 5 wordt een open vraag of wh-vraag genoemd. Na een ja/nee-vraag kan dus met *ja* en *nee* geantwoord worden, na een wh-vraag niet.

Ja/nee-vragen zijn polaire vragen. Naast dat polaire vragen om een polair antwoord (een responsiepartikel) vragen, hebben ze zelf ook een polariteit. Deze polariteit hangt af van het gebruik van woorden die een negatie aangeven (negatie indicators). Zijn deze woorden aanwezig dan is de zin negatief, zijn deze afwezig dan is de zin positief (Schlöder en Fernandez 2014). Een negatie zorgt er immers voor dat de betekenis tegenovergesteld is aan dezelfde zin zonder negatie. Enkele voorbeelden van woorden die negatie aanduiden in het Nederlands zijn *niet*, *nooit*, *niets*, *niemand*, *nergens*. In zin 6 is de polariteit positief en in zin 7 negatief. Zin 6 is een negatief polaire vraag, zin 7 een positief polaire vraag.

(6) Is Piet jarig?

(7) Is Piet niet jarig?

1.2.1 Negative neutralisation

Op zin 7 kan op met zowel het responsiepartikel *ja* als *nee* geantwoord worden met de betekenis *Piet is niet jarig*.

(7)a Ja (= Piet is niet jarig)

(7)b Nee (= Piet is niet jarig)

Het effect waarbij *ja* en *nee* dezelfde betekenis krijgen wordt in deze scriptie in navolging van Kramer en Rawlins (2009) *negative neutralisation* genoemd.

1.3 Negative neutralisation in andere situaties

Negative neutralisation is een effect dat niet veel besproken is in de literatuur. Het is niet een typisch Nederlands fenomeen en het treedt niet alleen op na negatief polaire vraagzinnen maar ook in andere situaties. Deze kunnen dus ook als ondersteuning dienen voor de beantwoording van de hoofdvraag. Hieronder volgen twee situaties waarin ook negative neutralisation optreedt.

1.3.1 Negatieve bewerende zinnen

Bij bewerende zinnen kan op dezelfde manier de polariteit bepaald worden als bij vraagzinnen. Zin 8 heeft een positieve polariteit en zin 9 een negatieve.

(8) Piet is jarig.

(9) Piet is niet jarig.

Op bewerende zinnen kan ook gereageerd worden met een responsiepartikel. Wanneer de polariteit van de bewerende zin negatief is treedt ook hier negative neutralisation op.

(10) Piet heeft het bord niet gelezen.

(10)a Ja (= Piet heeft het bord niet gelezen.)

(10)b Nee (= Piet heeft het bord niet gelezen.)

Wanneer in de literatuur dus een verklaring voor negative neutralisation na bewerende zinnen wordt gegeven kan dat ook als ondersteuning dienen voor de verklaring van negative neutralisation na negatief polaire vragen.

1.3.2 Engels

Het Engels heeft de responsiepartikels *yes* en *no*, die respectievelijk *ja* en *nee* betekenen. Dat twee woorden hetzelfde betekenen betekent echter niet altijd dat de woorden zich ook hetzelfde gedragen. In het Nederlands treedt negative neutralisation op. Gebeurt dat ook in het Engels?

(11) Did Sam not call? ¹	Heeft Sam niet gebeld?
(11)a Yes (= Sam didn't call)	Ja (= Sam heeft niet gebeld)
(11)b No (= Sam didn't call)	Nee (= Sam heeft niet gebeld)

Hier treedt dus net als in het Nederlands negative neutralisation op. Het Engels kan dus ook dienen als ondersteuning voor het beantwoorden van de hoofdvraag.

Er moet vooraf wel opgemerkt worden dat het Engels niet overal op het Nederlands lijkt. De polariteit van de vraag kan bepaald worden aan de hand van negatie indicators. Het Engels kent echter tag questions, die er niet voor zorgen dat de polariteit verandert, zoals verwacht mag worden door de negatie indicator.

- (12) Ede stole the cookie, didn't he?

In zin 12 staat *n't* dat een negatie indicator is. Toch heeft zin 12 geen negatieve polariteit, maar juist een positieve. Dit blijkt wanneer naar de betekenissen van de antwoorden *yes* en *no* gekeken wordt.

- (12)a Yes. (= Ede stole the cookie.)
(12)b No. (= Ede didn't steal the cookie.)

Er treedt hier geen negative neutralisation op, wat wel te verwachten is na een negatieve vraag.

---

¹ Voorbeeld afkomstig uit Farkas en Roelofsen (2012)

2. Responsiepartikels

Wanneer men antwoord wil krijgen op de vraag ‘Hoe is het mogelijk dat op een vraag met een negatie zowel *ja* als *nee* een bevestigend antwoord geeft en de vraag niet met een alleenstaand *ja* of *nee* ontkend kan worden?’ moet gekeken worden naar factoren die voor negative neutralisation kunnen zorgen. Mogelijkerwijs komt het door de betekenis van de responsiepartikels zelf. Over responsiepartikels bestaan enkele theorieën die hieronder besproken zullen worden.

2.1 Responsiepartikels als anafoor

Responsiepartikels geven een reactie op de zin die daaraan voorafgaat. Krifka (2013) stelt dat responsiepartikels anaforen zijn. Dat wil zeggen dat de responsiepartikels betekenis krijgen door terug te verwijzen naar hun antecedent. Het antecedent is in dit geval dus de antecedentzin, de vraag. In voorbeeld 13 is *hij* de anafoor en *Piet* zijn antecedent. Naar analogie hiervan is volgens Krifka in voorbeeld 14 *yes* de anafoor en *Ede stole the cookie* de antecedentzin.

(13) Piet is ziek. Hij gaat naar huis.

(14) Did Ede steal the cookie? Yes.

De betekenis van een responsiepartikel zal, volgens Krifka, dus altijd afhankelijk zijn van zijn antecedent.

2.1.1 Krifka's theorie in het Nederlands

Krifka's theorie (2013) stelt dat responsiepartikels anaforen zijn. Dit voorspelt dat het responsiepartikel dezelfde betekenis krijgt als de antecedentszin. De antecedentszin bevat propositie *p* en krijgt speech act VRAAG. Het responsiepartikel krijgt de betekenis *p*.

(15) Heeft Ede het koekje gestolen? p?

(15)a Ja (= Ede heeft het koekje gestolen.)   p

(15)b Nee (=Ede heeft het koekje niet gestolen.)   *p

In zin 15a is p de juiste betekenis voor het responsiepartikel, in 15b niet, omdat *nee* een negatie toevoegt aan de propositie gesteld in de vraag.

Het is dus niet zo dat de gehele betekenis van responsiepartikels af te leiden is uit de propositie gesteld in de vraag. De betekenis van het responsiepartikel wordt niet op dezelfde manier gerealiseerd als dat gebeurt bij het pronomen. Responsiepartikels hebben namelijk een polariteit, negatief of positief. Bij het pronomen is er een gendercriterium (*hij* kan alleen een mannelijke antecedent hebben), maar dat is niet hetzelfde als wat er gebeurt bij responsiepartikels, want het antecedent hoeft niet negatief te zijn als het responsiepartikel negatief is. Wat een responsiepartikel dus mogelijk doet is de betekenis van het antecedent overnemen en daar een polariteit aan toevoegen (p[+/-]).

(16) Heeft Ede het koekje gestolen?   p?

(16)a Ja (= Ede heeft het koekje gestolen.)   p[+]

(16)b Nee (=Ede heeft het koekje niet gestolen.)   p[-]

2.2 Alleenstaande responsiepartikels

Wanneer blijkt dat de theorie van Krifka juist is zou dat betekenen, zo stelt hij, dat responsiepartikels om die reden alleen voor kunnen komen. Daarmee wordt bedoeld dat, zoals in voorbeeld 16, *ja* zelf een zin vormt. Deze zin bestaat dan uit een responsiepartikel die de betekenis heeft van de voorgaande zin (en dus een werkwoord en bijbehorende constituenten bevat).

Kramer en Rawlins (2009) zijn echter van mening dat responsiepartikels op zichzelf geen zin kunnen vormen. Zij stellen dat er sprake is van een elliptische constructie. Dat

betekent dat er wel een zin volgt op het responsiepartikel, maar dat die weggelaten wordt.

Voorbeeld 14 zou er volgens hen dus als volgt uitzien.

(14)a Did Ede steal the cookie? Yes, ~~he did steal the cookie.~~

Kramer en Rawlins stellen dat in deze constructie het responsiepartikel een fragment answer is, zoals een constituent een fragment answer kan vormen op een wh-vraag. Bijvoorbeeld:

(17) Wie is ziek? Piet ~~is ziek.~~

Ondanks dat het mogelijk is dat responsiepartikels alleen voorkomen is dat niet altijd de manier waarop er geantwoord wordt. Voorbeeld 14 had er immers ook uit kunnen zien zoals in voorbeeld 18.

(18) Did Ede steal the cookie? Yes, he did.

Volgens Krifka is *he did* een bijstelling bij *yes* met eenzelfde betekenis. Volgens Kramer en Rawlins theorie is er in voorbeeld 18 nog steeds sprake van een ellips, maar er wordt dan een kleiner deel weggelaten.

(18)a Did Ede steal the cookie? Yes, he did ~~steal the cookie.~~

2.3 De features van responsiepartikels

Farkas en Roelofsen (2012) benaderen responsiepartikels op een andere manier. Zij zien twee features die responsiepartikels bezitten. Deze features hangen af van het bevestigen of ontkennen van de propositie gesteld in het antecedent en van de polariteit van het antecedent. Het eerste feature is het relatieve polariteitsfeature. Dit feature geeft aan of het responsiepartikel hetzelfde uitdrukt als het antecedent of het tegenovergestelde, respectievelijk aangeduid met [same] en [reverse]. Het tweede feature is het absolute polariteitsfeature. Dit feature geeft aan welke polariteit het responsiepartikel heeft, positief ([+]) of negatief ([-]). Bijvoorbeeld wanneer het antecedent positief is en men wil het tegenovergestelde beweren dan krijgt het responsiepartikel het [reverse] feature en [-] feature.

Hij krijgt het [-] feature, want dat is het tegenovergestelde van de polariteit van het antecedent. In totaal zijn er dus vier mogelijkheden. Dat wordt geïllustreerd in de tabel hieronder.

Antecedent	Relation	Response	Features
+	confirming	+	[same,+]
-	confirming	-	[same,-]
-	reversing	+	[reverse,+]
+	reversing	-	[reverse,-]

Farkas en Roelofsen (2012) stellen dat doordat aan responsiepartikels twee features toegekend worden zij een dubbele taak krijgen. *Yes* heeft de betekenis van [same] en [+] en *no* heeft de betekenis van [reverse] en [-]. Dus wanneer [same,+] gerealiseerd moet worden, wordt dat altijd gedaan door *yes*, en wanneer [reverse,-] gerealiseerd moet worden, dan wordt dat altijd gedaan door *no*. [same,-] en [reverse,+] zouden dus deels gerealiseerd moeten worden door *yes* en deels door *no*, maar dat is niet mogelijk, want elk responsiepartikel realiseert twee features. Wanneer dus [same,-] of [reverse,+] door *yes*, *no* of door *no*, *yes* gerealiseerd wordt worden vier features gerealiseerd in plaats van de beoogde twee. Hierdoor wordt de betekenis dus oninterpreteerbaar. En wanneer alleen *yes* of alleen *no* geuit wordt is een deel van de betekenis niet gerealiseerd, waardoor de interpretatie verkeerd is.

Om toch te bepalen welk responsiepartikel gekozen wordt wijzen Farkas en Roelofsen (2011) op de gemarkeerdheid. Zij stellen dat [-] gemarkeerd is ten opzichte van [+] en dat [reverse] gemarkeerd is ten opzichte van [same], omdat [-] en [reverse] niet verwacht worden. Ook stellen zij dat het absolute polariteitsfeature in [reverse,+] en in [reverse,-] gemarkeerd is, omdat dat het tegenovergestelde van het antecedent is.

Dit voorspelt dat wanneer [same,-] gerealiseerd moet worden [-] gemarkeerd is en [same] niet. Omdat [-] gemarkeerd is is de realisatie behoefte groter en zal dus *no* als antwoord volgen. Wanneer [reverse,+] gerealiseerd moet worden is zowel [reverse]

gemarkeerd als [+] (omdat [+] het tegenovergestelde van het antecedent is). Beide delen zijn dan gemarkeerd en dan kan een deel niet door een responsiepartikel gerealiseerd worden.

Farkas en Roelofsens theorie over gemarkeerdheid geeft dus geen oplossing voor de realisatie van [reverse,+]. Zowel *yes* als *no* zou gebruikt kunnen worden. Dit verklaart dus niet waarom er *no*, *he did* gebuikt wordt. Een ontkenning van een negatief polaire vraag is immers alleen mogelijk met *nee* met een begeleidende zin, zoals blijkt uit voorbeeld 19.

(19) Heeft Piet het bord niet gezien?

(19)a Nee (= Piet heeft het bord niet gezien.) [same,-]

(19)b Nee, hij heeft hem wel gezien. (= Piet heeft het bord gezien.) [reverse,+]

Andere talen werken niet allemaal hetzelfde als het Engels. Het Japans heeft bijvoorbeeld de responsiepartikels *hai* en *iee*, die respectievelijk *ja* en *nee* betekenen, maar alleen gebruikt worden na een negatief antecedent (Krifka, 2013) en dus eigenlijk respectievelijk [same,-] en [reverse,+] realiseren. Het Duits heeft het responsiepartikel *doch* en het Frans heeft *si* die beide [reverse, +] realiseren (Farkas en Roelofsens, 2011).

2.3.1 Farkas en Roelofsens theorie in het Nederlands

Farkas en Roelofsens (2012) kennen twee features aan responsiepartikels toe. Het Nederlandse *ja* wordt net als het Engelse *yes* gebruikt voor [same] en [+], en het Nederlandse *nee* krijgt net als het Engelse *no* [reverse] en [-]. En net als in het Engels is het niet mogelijk [same,-] en [reverse,+] apart te realiseren, zoals in het Japans.

In tegenstelling tot het Engels heeft het Nederlands wel een woord dat beide features van [reverse,+] realiseert, het woord *wel*. *Wel* wordt gebruikt na een negatie om het tegenovergestelde te beweren ([reverse]) en heeft van zichzelf een positieve polariteit ([+]).

(20) Piet is niet jarig. Piet is wel jarig.

Maar *wel* is geen responsiepartikel, maar een waarheidsmarkeerder (verum²).

Toch wordt *wel* (het meest in kindertaal) soms gebruikt als responsiepartikel na bewerende zinnen.

(21) Piet is niet thuis. Wel.

Na vragende zinnen is het niet mogelijk om met *wel* te antwoorden, dan moet *jawel* gebruikt worden.

(22) Is Piet niet thuis?

(22)a #Wel.

(22)b Jawel.

Jawel gedraagt zich dus wel als responsiepartikel. Het Nederlands heeft dus een responsiepartikel voor [same] en [+] (*ja*), voor [reverse] en [-] (*nee*) en voor [reverse,+] (*jawel*). Maar [reverse,+] wordt niet altijd door *jawel* gerealiseerd, maar ook door *nee* met een begeleidende zin.

---

² Zie paragraaf 3.2.2

3. Negatief polaire vragen

Wanneer men antwoord wil krijgen op de vraag ‘Hoe is het mogelijk dat op een vraag met een negatie zowel *ja* als *nee* een bevestigend antwoord geeft en de vraag niet met een alleenstaand *ja* of *nee* ontkend kan worden?’ moet gekeken worden naar factoren die voor negative neutralisation kunnen zorgen. Naast dat responsiepartikels zelf voor negative neutralisation kunnen zorgen speelt de vraag ook een rol. Negative neutralisation komt immers niet voor zonder een negatief antecedent. Welke soorten negatieve vragen zijn er en waaruit bestaat een negatief polaire vraag behalve de negatieve polariteit?

3.1 Soorten negatieve vragen

In het Engels kan na het responsiepartikel nog een kort antwoord volgen. Wanneer alleen *yes* en *no* gebruikt worden zijn er vier mogelijke antwoordzinnen. *Yes, he did.*, *No, he didn't.*, *Yes, he didn't.* en *No, he did.*. Deze zinnen illustreren de betekenis van de responsiepartikels. In zin 23 is te zien welke antwoordcombinaties mogelijk zijn na een positieve vraag. De antwoorden a en b zijn mogelijk, maar c en d niet.

(23) Did Ede steal the cookie?

(23)a Yes, he did.

(23)b No, he didn't.

(23)c #Yes, he didn't.

(23)d #No, he did.

Het is echter niet zo dat wanneer de polariteit van de vraag omgedraaid wordt de andere mogelijkheden (c en d) als antwoord dienen op de negatief polaire vraag, maar b blijft dan nog steeds mogelijk als antwoord. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van zin 24.

(24) Did Ede not steal the cookie?

(24)a #Yes, he did.

(24)b No, he didn't.

(24)c Yes, he didn't.

(24)d No, he did.

Als de vraag in zin 24 beantwoord zou worden met een responsiepartikel dat alleen staat zou de betekenis van *no* dus ambigu zijn.³

Ondanks dat zinnen met een negatie indicator altijd negatief zijn, betekent dat nog niet dat daarmee vaststaat dat er negative neutralisation op zal treden. Er zijn namelijk verschillende soorten negatief polaire vragen en niet elke negatief polaire vraag zorgt dat er drie mogelijkheden (*No, he didn't. Yes, he didn't. en No, he did.*) zijn. Het Engels kent bijvoorbeeld de high negation polar question (HNPNQ). Een voorbeeld hiervan is zin 25.

(25) Didn't Ede steal the cookie?

(25)a Yes, he did.

(25)b No, he didn't.

(25)c #Yes, he didn't.

(25)d #No, he did.

Wanneer het antwoord op vraag 25 het alleenstaand *yes* is betekent het in tegenstelling tot de verwachting *Ede stole the cookie* en niet *Ede didn't steal the cookie*. *No* heeft na een HNPNQ in tegenstelling tot een normale negatief polaire vraag maar één betekenis, in zin 25 *Ede didn't steal the cookie*. Een HNPNQ heeft dus hetzelfde antwoordpatroon als een positief polaire vraag.

Volgens Ladd (1981 in Sailor, 2013) zijn HNPNQs ambigu. Het is namelijk wel mogelijk om met een HNPNQ een antwoordpatroon te krijgen dat gelijk is aan een negatief polaire vraag.

---

³ In theorie is een alleenstaand *no* ambigu, maar wanneer het geïnterpreteerd moet worden krijgt het de b lezing (*No, he didn't*). Als de d lezing bedoeld wordt moet *he did* toegevoegd worden.

Deze ambiguïteit komt door de zogenaamde inner en outer reading. Bij de inner reading behoort de negatie tot de propositie en bij een outer reading niet. Als de negatie niet tot de propositie behoort is er dus eigenlijk sprake van een positief polaire vraag en zal er een antwoordpatroon volgen dat gelijk is aan het antwoordpatroon van een positieve vraag.

Het verschil tussen de inner en outer reading wordt door Ladd geïllustreerd met het volgende minimale paar (Ladd, 1981 in Sailor, 2013).

(26) Isn't Jane coming too?

(27) Isn't Jane coming either?

Too is een Positive Polarity Item, *either* een Negative Polarity Item. Negative Polarity Items (NPI) zijn woorden die gelicentieerd moeten zijn door een negatief woord. Positive Polarity Items (PPI) zijn juist woorden die niet gelicentieerd mogen zijn door een negatief woord. Omdat beide constructies mogelijk zijn, is er een verschil in scope bij de verschillende lezingen. Deze scopeverschillen zorgen dus voor het verschillend gebruik van de responsiepartikels na HNPQs.

Hoewel theoretisch gezien zowel de inner als de outer reading mogelijk zijn is volgens Sailors onderzoek (2013) voor de meeste sprekers de inner reading niet aanwezig. Voor die sprekers is het niet mogelijk om in een HNPQ een NPI te gebruiken.

Het verschil tussen een inner en een outer reading komt niet alleen voor bij HNPQs, maar ook bij gewone negatief polaire vraagzinnen. Dit illustreren Büring en Gunlogson (2000) aan de hand van het Duits. In het Duits is het namelijk niet mogelijk om, zoals in het Engels, de negatie als clitic aan het hulpwerkwoord vast te plakken dat voorop geplaatst is voor het maken van de vraagzin. Een HNPQ is dus niet mogelijk in het Duits. Toch is er een verschil tussen de inner negation polar question (INPQ) en de outer negation polar question (ONPQ).

In het Duits wordt de combinatie van *nicht* (de negatie) en *ein* altijd *kein*, behalve in een polaire vraag. In een polaire vraag mag zowel *nicht ein* als *kein* staan. Wanneer dit niet samentrekt is er sprake van een outer reading, de negatie is dan geen deel van de vraag. Als het wel samentrekt is er sprake van een inner reading (Büring en Gunlogson, 2000). Bij een outer reading kan dus geen negative neutralisation optreden, bij een inner wel.

In het Engels gebeurt iets dergelijks bij *no* en *not some*. *Not some* trekt normaal gesproken samen tot *no*. *Some* is een PPI en mag dus niet gelicentieerd zijn door een negatie. Wanneer in een negatief polaire vraag de combinatie *not some* staat kan er dus geen inner reading plaatsvinden. Er kan dus gesteld worden dat NPI zorgen voor een inner reading en PPI voor een outer reading (Büring en Gunlogson, 2000).

3.1.1 HNPQ, ONPQ, INPQ in het Nederlands

Het Engels kent de high negation polar questions. In deze vragen wordt de negatie naar een hogere syntactische positie geplaatst waardoor een outer reading van de negatie ontstaat. In het Nederlands is iets dergelijks ook mogelijk.⁴

(28) Heeft niet Piet dat gedaan?

(28)a Ja (= Piet heeft dat gedaan.)

(28)b Nee (= Piet heeft dat niet gedaan.)

In deze negatief polaire vraag ontstaat geen negative neutralisation.

In het Engels kunnen HNPQs een inner en een outer reading hebben. In zin 28 ontstaat wel een outer lezing van de negatie, maar geen inner. Bij een outer lezing is negative neutralisation niet mogelijk, bij een inner wel. Na een Nederlandse HNPQ treedt dus geen negative neutralisation op.

---

⁴ Of deze constructie grammaticaal correct bevonden wordt hangt af van de intonatie. De zinsklemtoon moet op het onderwerp (Piet) gelegd worden. Daarnaast kan deze constructie niet voorkomen zonder context (en bias).

In zin 29 staat het Nederlandse NPI *hoeven*. Na een NPI is een outer reading niet mogelijk (alleen de inner reading is mogelijk) en is negative neutralisation dus wel mogelijk.

(29) Hoeft Piet dat niet te doen?

(29)a Ja (= Piet hoeft dat niet te doen.)

(29)b Nee (= Piet hoeft dat niet te doen.)

Als er geen outer reading mogelijk is (omdat er een NPI in de vraag staat) is het ook niet mogelijk om de negatie te verplaatsen, zoals in een HNPQ.

(30) *Hoeft niet Piet dat te doen?

In zin 31 staat het Nederlandse PPI *al*. In een zin met een PPI is een inner reading niet mogelijk. Als de inner reading niet mogelijk is kan er ook geen negative neutralisation optreden.

(31) Heeft niet Piet dat al gedaan?

(31)a Ja (= Piet heeft dat al gedaan.)

(31)b Nee (= Piet heeft dat niet (al) gedaan.)

Verplaatsing van de negatie (en dus een HNPQ) is bij een PPI wel mogelijk. Bij een HNPQ treedt geen negative neutralisation op.

(32) Heeft Piet dat niet al gedaan?

(32)a Ja (= Piet heeft dat al gedaan.)

(32)b Nee (= Piet heeft dat niet (al) gedaan.)

Er is dus voor Nederlandse HNPQs geen ambiguïteit tussen een inner en een outer reading. Een Nederlandse HNPQ is altijd een ONPQ.

Net als in het Duits moet *niet* samentrekken met *een* tot *geen*, behalve in polaire vragen.

(33) Piet heeft geen boek.

(33)a *Piet heeft niet een boek.

(34) Heeft Piet geen boek?

Ja (= Piet heeft geen boek.)

Nee (= Piet heeft geen boek.)

(34)a Heeft Piet niet een boek?

Ja (= Piet heeft een boek.)

Nee (= Piet heeft geen boek.)

Ook in het Nederlands zorgt het niet samentrekken voor een outer reading van de negatie. En bij een outer reading is negative neutralisation niet mogelijk.

3.2 Bias

Naast dat vraagzinnen een polariteit hebben (negatief of positief afhankelijk van het gebruik van negatieve woorden) hebben polaire vraagzinnen vaak ook een bias. Deze bias geeft aan welk antwoord verwacht wordt. Wanneer het antwoord niet te verwachten is is het gemarkeerd. De bias in zin 35 is dat Ede het koekje niet gestolen heeft.

(35) Heeft Ede het koekje niet gestolen?

(35)a Hij heeft het koekje gestolen.

(35)b Hij heeft het koekje niet gestolen.

In zin 35 wordt verwacht dat het antwoord *Ede heeft het koekje niet gestolen* bevat. Daarom is zin 35a gemarkeerd en 35b niet.

Zin 35 is een INPQ, de bias is voor $\neg p$. In een ONPQ is de bias voor p , zin 36. En in een positief polaire vraag is de bias ook voor p , zin 37.

(36) Heeft niet Ede het koekje gestolen?

(36)a Bias: Ede heeft het koekje gestolen.

(37) Heeft Ede het koekje gestolen?

(37)a Bias: Ede heeft het koekje gestolen.

3.2.1 Weak presupposition

Zin 36 is alleen grammaticaal correct als de zinsklemtone op *Ede* gelegd wordt. Deze constructie is alleen mogelijk in een contextsituatie. Dat betekent dat deze zin niet voor kan komen zonder context. Om zin 36 te uiten moet de spreker een ‘weak presupposition’ hebben. Een weak presupposition is een aanname die niet sterk is.

(38) Context: Piet en Marie zijn op een vergadering. Marie wil graag beginnen.

Piet: John is er nog niet.

Zin 38 zorgt voor de weak presupposition dat *John bij de vergadering aanwezig moet zijn*.

In zin 36 is de weak presupposition dat *Ede het koekje gestolen heeft*. De weak presupposition is dus hetzelfde als de bias. Wanneer de weak presupposition positief is is de vraag ook positief en wanneer de weak presupposition negatief is is de vraag negatief en wanneer er geen weak presupposition is kan alleen een positieve vraag gesteld worden (volgens de pragmatiek in Van Rooy en Safarova, 2003 en Büring en Gunlogson, 2000).

Toch heeft niet altijd de weak presupposition dezelfde uitwerking op de bias, zo laten Van Rooy en Safarova (2003) zien. Wanneer er geen context is kan men toch een vraag stellen met een bias voor $\neg p$. Dit is mogelijk omdat dat nuttiger is voor het vervolg van de conversatie.

(39) Piet zit op een datingsite. Daarop staat de volgende vraag:

Heeft u geen liefde in uw leven?

De datingsite heeft geen context van de man die op hun site zit. Maar als er wel liefde was in het leven van Piet, zou Piet niet naar deze site hoeven gaan. De site is alleen gebaad bij $\neg p$, waarbij p staat voor *er is liefde in het leven van Piet*. Het gaat hier dus niet om de verwachting maar om het beoogde antwoord.

In de decisiontheorie van Van Rooy en Safarova (2003) is het daarom niet zo dat altijd als er bewijs is voor p er een positieve vraag gesteld wordt, maar hangt het ook af van de

bruikbaarheid (utility) van het antwoord die een dergelijke vraag kan opleveren. Een positieve vraag wordt dan gebruikt als het antwoord daarop informatiever is dan een negatieve vraag (en andersom).

Het verwachte antwoord heeft dus een grote invloed op de vraag. En de vorm van de vraag (INPQ, ONPQ of positieve vraag) heeft weer invloed op het geuite responsiepartikel. Vraag en antwoord beïnvloeden elkaar dus wederkerig.

3.2.2 *Verum*

Volgens Romero (2006) is de decisiontheorie van Van Rooy en Safarova (2003), hierboven beschreven, niet voldoende om te verklaren dat na een weak presupposition voor $\neg p$ toch een positieve vraag geuit wordt en dat in een unbiased context een negatieve vraag geuit wordt. Zij ziet namelijk dat een woord dat *verum* aanduidt nogal eens voorkomt na dergelijke contexten. *Verum* is een woord dat waarheid markeert, bijvoorbeeld *echt*. Volgens Romero wordt *verum* gebruikt om te dubbelchecken of de weak presupposition die uit de context komt echt waar is.

(40) Context: Piet gelooft dat John nooit de baas van een bedrijf zou kunnen zijn.

Marie: Dat zou je aan John moeten vragen, hij is hier de baas.

(40)a Piet: Is John echt de baas?

De weak presupposition die in zin 40 naar voren komt is dat John de baas is. Om dat te dubbelchecken wordt 40a geuit.

Romero stelt dat *verum* niet alleen woorden zijn zoals *echt*, maar dat ONPQs ook *verum* dragen. *Verum* wordt, zo stelt zij, gebruikt om een weak presupposition te dubbelchecken wanneer de polariteit van de weak presupposition en van de vraag niet gelijk zijn (een negatief en een positief). Omdat een ONPQ gebruikt wordt wanneer de spreker een bias heeft voor p , is de polariteit ongelijk en moet er wel sprake zijn van *verum*. Een ONPQ

wordt dus gebruikt om de waarheid te dubbelchecken. Een INPQ daarentegen wordt gebruikt als er geen bias is of een bias voor $\neg p$ en dubbelcheckt dus niet de waarheid.

4. De analyse

In dit hoofdstuk zal geprobeerd worden antwoord te geven op de vraag ‘Hoe is het mogelijk dat op een vraag met een negatie zowel *ja* als *nee* een bevestigend antwoord geeft en de vraag niet met een alleenstaand *ja* of *nee* ontkend kan worden?’. Daarom moet een verklaring gegeven worden voor negative neutralisation. Wanneer treedt negative neutralisation op en welke theorie kan daar een verklaring voor geven en hoe?

4.1 ONPQs zijn geen negatieve vragen

In de dialoog in voorbeeld 2, herhaald hier in voorbeeld 41, treedt negative neutralisation op.

(41) Heeft Piet het bord niet gezien?

(41)a Ja (= Piet heeft het bord niet gezien.)

(41)b Nee (= Piet heeft het bord niet gezien.)

In zin 41 is sprake van een INPQ. Wanneer van zin 41 een ONPQ gemaakt wordt (zin 42) is er geen negative neutralisation meer.

(42) Heeft niet Piet het bord gezien?

(42)a Ja (= Piet heeft het bord gezien/ Piet is degene die het bord heeft gezien.)

(42)b Nee (= Piet heeft het bord niet gezien/ Piet is niet degene die het bord heeft gezien.)

In een INPQ is de bias voor $\neg p$. In een ONPQ is de bias (net als in een positieve vraag) voor p .

(41)c Bias: Piet heeft het bord niet gezien.

(42)c Bias: Piet heeft het bord gezien.

Dus zowel in het antwoordpatroon als in de bias lijkt een ONPQ meer op een positieve vraag dan op een negatieve. Het enig verschil tussen de positieve vraag en een ONPQ is het gebruik van een negatie. Maar de functie van de negatie is anders dan die in een INPQ, omdat de

polariteit van de propositie in de vraag niet omdraait. De bias is immers voor p en niet voor $\neg p$. Daarbij komt dat een ONPQ nooit zonder context geuit kan worden. Romero (2006) stelt dat een ONPQ gebruikt wordt om de waarheid te dubbelchecken. Om iets te dubbelchecken moet het al een keer eerder voorbij gekomen zijn.

(43) Context: -

(43)a Marie: #Heeft niet Piet het bord gezien?

(44) Context: Marie hoorde een verhaal dat Piet het bord zag. Jane vertelt haar over die dag.

Jane: John zag het bord en vertelde wat erop stond.

(44)a Marie: Heeft niet Piet het bord gezien?

Het woord *niet* is dus eerder een waarheidsmarkeerder dan een negatie. En een ONPQ is geen negatieve vraag, maar een waarheidsvraag.

4.2 Antecedentselectie als verklaring voor negative neutralisation

Krifka's theorie (2013) stelt dat responsiepartikels anaforen zijn. Wanneer dat aangenomen wordt zou het niet uit moeten maken welk responsiepartikel volgt en zou de betekenis altijd hetzelfde zijn. Dit gaat op na een negatieve vraag.

(45) Heeft Piet het koekje niet gestolen?

(45)a Ja (=Piet heeft het koekje niet gestolen.)

(45)b Nee (=Piet heeft het koekje niet gestolen.)

Maar wanneer er een positieve vraag geuit wordt klopt dit niet.

(46) Heeft Piet het koekje gestolen?

(46)a Ja (= Piet heeft het koekje gestolen.)

(46)b #Nee (= Piet heeft het koekje gestolen.)

Wanneer daarom aangenomen wordt dat het responsiepartikel zelf een polariteit aan het antecedent geeft geeft de positieve vraag de juiste uitkomst, maar de negatieve niet.

(47) Heeft Piet het koekje gestolen?

(47)a Ja (= Piet heeft het koekje gestolen.)

(47)b Nee (=Piet heeft het koekje niet gestolen.)

(48) Heeft Piet het koekje niet gestolen?

(48)a Ja (= Piet heeft het koekje niet gestolen.)

(48)b #Nee (=Piet heeft het koekje gestolen.)

Volgens Krifka (2013) is het antecedent van het responsiepartikel de propositie gesteld in de vraag. Dit kan op twee manieren geïnterpreteerd worden. Een negatie kan dus volgens Krifka twee verschillende antecedenten oppikken. De vraag in voorbeeld 48 heeft de propositie *p* *Piet heeft het koekje niet gestolen*. Maar propositie *p* bestaat op zijn beurt weer uit $\neg$ *niet* en propositie *p'* *Piet heeft het koekje gestolen*. Het is dus vrij voor het responsiepartikel om zijn antecedent te selecteren, *p* of *p'*. In het geval van een negatieve vraag selecteren *ja* en *nee* *p* als antecedent. Bij een positieve vraag moet als nog aangenomen worden dat het responsiepartikel zijn eigen polariteit toekent aan de propositie, omdat daar geen negatie in voorkomt en *nee* weldegelijk een negatie toevoegt aan de betekenis van de propositie. Dit betekent dat responsiepartikels een polariteit toevoegen aan het antecedent. En dan is *ja* altijd een bevestiging en *nee* altijd een ontkenning. In het geval van een negatieve vraag en een alleenstaand responsiepartikel selecteert *ja* *p* en *nee* *p'*. *Ja* bevestigt dus *p* en *nee* ontkent *p'*.

(49) Heeft Piet het niet gedaan?

(49)a Piet heeft het niet gedaan. $p[+]/p'[-]$

(49)b Ja (= Piet heeft het niet gedaan.) $p[+]$

(49)c Nee (=Piet heeft het niet gedaan.) $p'[-]$

Hierdoor wordt negative neutralisation verklaard. [+], het bevestigen, wordt altijd gerealiseerd door *ja*, [-], het ontkennen, door *nee*.

Het probleem hiermee is dat dit niets zegt over het ontkennen van *p*. Als *nee* alleen de functie van ontkennen heeft, zou het mogelijk moeten zijn om met *nee* zowel *p* als *p'* te ontkennen. Dit is echter niet mogelijk. Als *p* ontkent moet worden kan dat alleen met een begeleidende zin.

Dat responsiepartikels anaforen zijn die een polariteit toevoegen aan het antecedent geeft dus geen consistente verklaring voor negative neutralisation.

4.3 Gemarkerdheid

Farkas en Roelofsen (2011) stellen dat responsiepartikels twee features hebben. Om te bepalen welk responsiepartikel gekozen wordt gebruiken zij gemarkeerdheid.

4.3.1 De antwoordmogelijkheden

Zoals Farkas en Roelofsen (2011) lieten zien zijn er vier mogelijke manieren om te antwoorden: [same,+], [same,-], [reverse,+] en [reverse,-]. Na een positief antecedent zijn [same,+] en [reverse,-] mogelijk, [same,-] en [reverse,+] niet. In zin 50 zijn deze vier mogelijkheden beschreven aan de hand van responsiepartikels met een begeleidende zin. Hierin geeft het responsiepartikel [+/-] aan en de begeleidende zin [reverse/same].

(50) Heeft Ede het koekje gestolen?

(50)a Ja, Ede heeft het koekje gestolen. [same, +]

(50)b Nee, Ede heeft het koekje niet gestolen. [reverse, -]

(50)c #Ja, Ede heeft het koekje niet gestolen. [reverse, +]

(50)d #Nee, Ede heeft het koekje gestolen. [same, -]

Wanneer de polariteit van het antecedent omgedraaid wordt veranderen de features bij a-d ook.

(51) Heeft Ede het koekje niet gestolen?

(51)a #Ja, Ede heeft het koekje wel⁵ gestolen. [reverse, +]

(51)b Nee, Ede heeft het koekje niet gestolen. [same, -]

(51)c Ja, Ede heeft het koekje niet gestolen. [same, +]

(51)d Nee, Ede heeft het koekje wel gestolen. [reverse, -]

Na zin 51 zijn er drie mogelijkheden [same,-], [same,+], [reverse,-]. Dat is niet in lijn met de theorie van Farkas en Roelofsen (2011), want na een negatief antecedent zouden alleen [same,-] en [reverse,+] mogelijk moeten zijn. Het antwoordpatroon voldoet dus niet aan de verwachting. Farkas en Roelofsen gebruiken gemarkeerdheid om het antwoordpatroon van responsiepartikels te verklaren.

4.3.2 De gemarkeerdheid van de responsiepartikels

Farkas en Roelofsen (2011) stellen dat de betekenis van het responsiepartikel niet vast staat. *Ja* realiseert [same] of [+]. *Nee* realiseert [reverse] of [-]. Moet [same,+] of [reverse,-] gerealiseerd worden dan is de betekenis duidelijk. Maar wanneer [same,-] of [reverse,+] gerealiseerd moeten worden kan zowel *ja* als *nee* gekozen worden, maar is geen van beide volledig.

Om toch te bepalen welk responsiepartikel gekozen wordt stellen Farkas en Roelofsen (2011) dat [-] gemarkeerd is ten opzichte van [+], dat [reverse] gemarkeerd is ten opzichte van [same] en dat het absolute polariteitsfeature in [reverse,+] en [reverse,-] allebei gemarkeerd is.

Gemarkeerd feature	Ongemarkeerd feature
[-]	[+]
[reverse]	[same]
[reverse,+]	[same,+]
[reverse,-]	[same,-]

⁵ *Wel* duidt in voorbeeld 52 niet op verum, maar op zijn reverse betekenis.

Wanneer iets gemarkeerd is is de realisatie behoefte groter. Dat betekent dat als iets gemarkeerd is het expliciet vermeld moet worden. Dit betekent dat [same,-], vanwege de hogere realisatie behoefte van [-], maar niet van [same], gerealiseerd zal worden door *nee*, omdat *nee* [-] realiseert. Ook komt daaruit dat [reverse,+] niet vaststaat. [reverse] heeft een hogere realisatie behoefte, maar [+] heeft ook een hogere realisatie behoefte door de combinatie van [reverse,+].

Dat [same,-] met *nee* te realiseren is betekent echter niet dat het altijd door *nee* gerealiseerd zal worden. Het kan namelijk ook met *ja* gerealiseerd worden, omdat het [same] deel van [same,-] ook deel uitmaakt van de beoogde betekenis van het responsiepartikel en *ja* [same] realiseert. Als hetzelfde beweerd wordt als in de vraag wordt er aan de verwachting (de bias) van de vraag voldaan. Als er aan de verwachting wordt voldaan is het niet gemarkeerd. Het is dan dus ook een goede optie om de niet gemarkeerde manier om het responsiepartikel uit te drukken te kiezen. Het is dan dus niet het geval dat [same,+] uitgedrukt wordt, maar [same,-] wordt nog steeds uitgedrukt. In voorbeeld 52 wil de spreker aangeven dat hij hetzelfde beweert als in de gestelde vraag. De vraag bevat een negatie. Er moet dus [same,-] gerealiseerd worden.

(52) Heeft Piet het bord niet gezien?

(52)a Ja. (= Piet heeft het bord niet gezien.)

(52)b Nee. (= Piet heeft het bord niet gezien.)

In 52a wordt [same] uitgedrukt met een responsiepartikel en wordt [-] niet uitgedrukt. [-] is hier niet gemarkeerd, omdat het aan de verwachting voldoet. De bias in zin 52 is immers *Piet heeft het bord niet gezien*, de polariteit van de bias is zelf al negatief. [-] hoeft dus niet gerealiseerd te worden. In 52b wordt [-] uitgedrukt met een responsiepartikel en wordt [same] niet uitgedrukt, omdat de verwachting niet gerealiseerd hoeft te worden. [same] is ten opzichte van [reverse] immers niet gemarkeerd, omdat het aan de verwachting voldoet.

Antecedent	Feature	Gemarkeerd?
[-]	[-]	Ongemarkeerd
[-]	[same]	Ongemarkeerd

[reverse,+] is altijd gemarkeerd. *Nee* realiseert [reverse]. Om [+] te realiseren die als gevolg van [reverse] gemarkeerd is, moet een andere optie gebruikt worden, aangezien *nee* geen [+] realiseert. *Ja* kan geen [reverse] realiseren, alleen [+], maar omdat zowel [reverse] als [+] gemarkeerd is moeten beide delen gerealiseerd worden. De enige manier om dit te realiseren is door het feit dat een responsiepartikel met de betekenis [reverse,+] nooit alleenstaand kan voorkomen, maar een begeleidende zin nodig heeft. In zin 53 wil de spreker aangeven dat hij het tegenovergestelde beweert van de gestelde vraag. De vraag bevat een negatie. Er moet dus [reverse,+] gerealiseerd worden.

(53) Heeft Piet het bord niet gezien?

(53)a #Ja (= Piet heeft het bord gezien.)

(53)b #Nee (= Piet heeft het bord gezien.)

(53)c Nee, hij heeft het bord (wel) gezien.

In zin 53a wordt [+] gerealiseerd en [reverse] niet. Dat is niet voldoende en 53a is dus ook niet goed. In zin 53b wordt [reverse] gerealiseerd en [+] niet. Ook dat is niet voldoende en 53b is dus ook geen goed antwoord. Het enige antwoord dat goed is is 53c. Zowel [reverse] als [+] is gemarkeerd. Dus beide moeten gerealiseerd worden. De enige manier om dat te doen is door een responsiepartikel met een begeleidende zin.

Antecedent	Feature	Gemarkeerd?
[-]	[+]	Gemarkeerd
[-]	[reverse]	Gemarkeerd

De keuze voor *nee, hij heeft het bord gezien* in plaats van *ja, hij heeft het bord gezien* is ook te verklaren door de gemarkeerdheid. *Nee* realiseert [reverse] ([-] is hier niet mogelijk) en *hij heeft het bord gezien* [+] of [reverse]. *Ja* realiseert [+] ([same] is hier niet mogelijk) en

hij heeft het bord gezien [+] of [reverse]. In de situatie waar *nee* gerealiseerd wordt ligt de nadruk dus op [reverse] terwijl bij *ja* de nadruk op [+] ligt. Aangezien de [reverse] feature ervoor zorgt dat [reverse,+] gemarkeerd is is de behoefte om [reverse] te realiseren belangrijker dan [+]. Omdat bij *nee*, *hij heeft het bord gezien* de nadruk op [reverse] ligt wordt voor deze optie gekozen in plaats van voor *ja*, *hij heeft het bord gezien*, waar de nadruk op [+] ligt.

Toch is er in het Nederlands nog een andere manier om dat te realiseren, met het woord *jawel*.

(53)d *Jawel*. (= Piet heeft het bord (wel) gezien.)

Jawel realiseert [reverse] en [+]. Voor *jawel* is het dus in tegenstelling tot *ja* en *nee* niet nodig om een begeleidende zin te hebben. *Jawel* kan alleenstaand voorkomen. Op beide delen ligt bij *jawel* dus evenveel nadruk.

Hoewel *jawel* de kortste manier is om [reverse,+] te realiseren wordt het niet altijd met *jawel* gedaan, maar ook door *nee* met een begeleidende zin.

De hierboven voorgestelde verklaring voor negative neutralisation is ook van toepassing na positieve vragen en geeft in tegenstelling tot de verklaring aan de hand van Krifka (2013) wel een verklaring voor het niet mogelijk zijn van het ontkennen van de propositie gesteld in de vraag met een alleenstaand responsiepartikel.

Wanneer hetzelfde beweerd wordt als in de vraag (positief na een positieve vraag [same,+] en negatief na een negatieve vraag [same,-]) is het antwoord niet gemarkeerd. Het is dan niet nodig om beide delen van [same,+] en [same,-] te realiseren. De keuze voor [same] of [+/-] is dus vrij. Aangezien beide delen van [same,+] door *ja* gerealiseerd worden is hier alleen *ja* mogelijk. Omdat [same,-] zowel [same] bevat, dat gerealiseerd wordt door *ja*, als [-], dat gerealiseerd wordt door *nee*, zijn zowel *ja* als *nee* mogelijk.

Wanneer het tegenovergestelde van de vraag wordt beweerd (negatief na een positieve vraag [reverse,-] en positief na een negatieve vraag [reverse,+]) is het antwoord wel gemarkeerd. Beide delen van [reverse,+] en [reverse,-] moeten dan gerealiseerd worden. *Nee* realiseert beide delen van [reverse,-]. Hier is dus alleen *nee* mogelijk. Bij [reverse,+] moet zowel *ja* als *nee* gerealiseerd worden. Het is niet mogelijk dit te doen door *ja nee* te zeggen. Dus moet een begeleidende zin volgen.

De tweedelige betekenis van responsiepartikels voorgesteld door Farkas en Roelofsen (2011) kan dus een verklaring bieden voor negative neutralisation. Het is echter niet nodig aan te nemen dat [-] meer gemarkeerd is dan [+]. Alleen het feit dat [reverse] meer gemarkeerd is dan [same] is nodig om negative neutralisation te verklaren.

Conclusie

Om antwoord te geven op de vraag ‘Hoe is het mogelijk dat op een vraag met een negatie zowel *ja* als *nee* een bevestigend antwoord geeft en de vraag niet met een alleenstaand *ja* of *nee* ontkend kan worden?’ moet in eerste instantie gewezen worden op het feit dat niet na elke vraag met een negatie een alleenstaand *ja* en *nee* een bevestigend antwoord geeft. Ten eerste moet er sprake zijn van een polaire vraag. Ten tweede mag deze negatief polaire vraag geen outer reading hebben. De negatie in de ONPQ krijgt een waarheidslezing en geen negatielezing. Na een INPQ geven de alleenstaande *ja* en *nee* beide een bevestigend antwoord (negative neutralisation) en kan een ontkenning alleen gerealiseerd worden met een responsiepartikel met een begeleidende zin. Negative neutralisation is mogelijk door de ongemarkeerdheid van het antwoord. In een INPQ is er een bias voor $\neg p$. Als degene aan wie de vraag gesteld wordt vindt dat $\neg p$ terecht is moet hij $\neg p$ bevestigen door [same,-] te realiseren. Dat antwoord is niet gemarkeerd. Er is dan geen verplichting om beide delen te realiseren, dus is de keuze vrij voor de spreker om een van de delen te realiseren. Als degene aan wie de vraag gesteld wordt echter vindt dat $\neg p$ niet terecht is moet hij $\neg p$ ontkennen door [reverse,+] te realiseren. Dat antwoord is gemarkeerd en dus moeten beide delen gerealiseerd worden. Omdat [reverse] en [+] niet door hetzelfde responsiepartikel gerealiseerd kunnen worden moet er een begeleidende zin volgen. Wanneer [reverse,+] door één responsiepartikel gerealiseerd kan worden is geen begeleidende zin nodig, zoals met het Nederlandse responsiepartikel *jawel*.

Discussie

Voor negative neutralisation moet er sprake zijn van een inner reading van de negatie. Er kan bij een negatief polaire vraag echter ook sprake zijn van een outer reading. Deze outer reading kan ontstaan door het verplaatsen van de negatie, maar het is niet de verplaatsing die zorgt voor de outer reading maar de intonatie. Het Nederlands kent namelijk een relatief vrije woordvolgorde. De volgorde van de woorden heeft dan dus geen invloed op de betekenis. Wanneer de intonatie niet op het juiste woord komt zorgt dit voor een grammaticaal incorrecte zin.

Voor vervolgonderzoek is aan te raden om te kijken naar andere responsiepartikels.

(54) Zou je dat niet willen doen? Oke (= ik zal het niet doen.)

Oke heeft een positieve betekenis, maar drukt hetzelfde uit als het negatieve antecedent. *Oke* dient hier dus als [same,-]. Maar *oke* wordt niet gebruikt om hetzelfde of het tegenovergestelde te beweren, maar om iemand te committeren aan het gestelde. Hiermee wordt dus een belofte gedaan. Het lijkt dus niet mogelijk om hier van negative neutralisation te spreken. Maar toch wordt een positief woord gebruikt om iets negatiefs uit te drukken.

Ook moet er gekeken worden naar paraverbale en non-verbale responsiepartikels. Paraverbale responsiepartikels *uh-huh* en *uh-uh* kunnen niet precies gebruikt worden als *ja* en *nee*, voornamelijk omdat er achter een paraverbaal responsiepartikel geen zin kan volgen. Als een negatieve vraag ontkend moet worden is het nooit mogelijk te antwoorden met een begeleidende zin. Het gestelde ontkennen kan dus nooit met een paraverbaal responsiepartikel.

En ook non-verbale responsiepartikels vormen een probleem. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van het volgende voorbeeld.

(55) Weet je zeker dat je niet meegaat. <schudt hoofd> (= Ik ga niet mee.)

Het non-verbale responsiepartikel hoofdschudden is een ontkenning van de voorgaande zin, maar niet de hele zin wordt ontkend alleen de dat-zin. Maar de dat-zin wordt niet ontkent, maar bevestigd, dat het niet zo is.

Daarnaast is het ook aan te raden om te kijken naar ingebedde zinnen. Wat is het effect van de plaats van de negatie in een ingebedde zin, zoals in voorbeeld 56 en 57? Zorgt dit voor een outer reading of niet? Of kan een andere intonatie zorgen voor het verschil tussen een inner en een outer reading?

(56) Is hij niet degene die dat gedaan heeft?

(57) Is hij degene die dat niet gedaan heeft?

Tot slot is het ook aan te raden om te kijken naar *jawel*. In deze scriptie is alleen gekeken naar *ja* en *nee*. Wat is het verschil tussen *nee, hij heeft het wel gedaan* en *jawel (hij heeft het wel gedaan)*? Waar is de keuze van afhankelijk? En is *jawel* hetzelfde als *ja, hij heeft het wel gedaan* ([reverse,+])?

Bibliografie

- Büring, D. & Gunlogson, C. (2000). Aren't positive and negative polar questions the same? UCSC/UCLA.
- Farkas, D. & Roelofsen, F. (2011). Polarity particles in an inquisitive discourse model. Manuscript, University of California at Santa Cruz and ILLC, University of Amsterdam.
- Farkas, D. & Roelofsen, F. (2012). Polar initiatives and polar particle responses in an inquisitive discourse model. Ms, University of Amsterdam.
- Krifka, M. (2013). Response particles as propositional anaphors. In Proceedings of SALT 23, pp. 1-18.
- Kramer, R. & Rawlins, K. (2009). Polarity particles: an ellipsis account. In Proceedings of NELS 39.
- Romero, M. (2006). Biased Yes/No questions: the role of VERUM. *Sprache und Datenverarbeitung* 30, pp. 9-24.
- van Rooy, R. & Safarova, M. (2003). 'On Polar Questions'. In: Proceedings of SALT XIII. CLC Publications.
- Sailor, C. (2013). Questionable negation. LSA.
- Schlöder, J.J. & Fernandez, R. (2014). The Role of Polarity in Inferring acceptance and Rejection in Dialogue. In Proceedings of the SIGDIAL 2014 conference, pp. 151-160.